

Собор Паризької Богоматері (стислий переказ)

Віктор Гюго

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Кілька років тому автор цієї книги виявив на стіні Собору Паризької Богоматері слово: ANAGKH (грец. фатум, доля). Ці літери немовби свідчили про те, що начертані вони рукою людини середньовіччя. Зловісний і фатальний зміст слова глибоко вразили автора. Минув час, і напис зник. Людина, яка начертала це слово на стіні, теж зникла, та й сам храм, може, незабаром зникне з лиця землі. Але це слово спричинилося до написання цієї книги.

Березень 1831

6 січня 1482 року у Парижі мало відбутися об'єднане торжество з нагоди дня Богоявлення і свята блазнів. На Гревському майдані мали запалювати святкове вогнище, біля Брацької каплиці – саджати традиційне деревце, а в Палаці правосуддя – показувати містерію. Більшість людей йшли на святкове вогнище або на містерію, на яку мали завітати фламандські послы. На величезній мармуровій плиті в Палаці правосуддя все було приготоване для містерії, а для поважних гостей посеред залу був збудований поміст. Натовп чекав від ранку, хоч вистава мала розпочатися опівдні. Народ нарікав і проклинав усіх можновладців, послів, холод, задуху, але були тут і веселі зайдиголови-школярі, які кидали смішними дотепами. Коли пробило дванадцятю і нічого не відбулося, нетерплячка перейшла в обурення. Тоді до краю мармурової плити підійшов якийсь чоловік і сказав, що мораліте називається "Праведний суд пречистої діви Марії", сам він гратиме Юпітера, але потрібно зачекати на кардинала і послів герцога Австрійського. Натовп загукав, щоб починали вже. Юпітер налякався, і тоді на сцену вийшов молодий, високий, худий, блідий блондин. Він наказав починати. Юпітер оголосив про початок містерії, а чоловік повернувся на своє місце біля колони. Звали цього чоловіка П'єр Гренгуар, саме він написав сьогоднішнє мораліте спеціально на честь принцеси Маргарити Фландрської.

Актори на сцені почали декламувати пролог, та глядачів значно більше захоплювали костюми, які говорили, що актори представляють шляхту, духовний стан, торгівлю і селянський стан. Селянський стан був одружений з Торгівлею, а Духовний стан – із Шляхтою. Обидва щасливі подружжя мали чудового золотого дельфіна, який символізував престолонаслідника, якого хотіли присудити найвродливішій дівчині. Отож вони ходили по світу, шукаючи її.

П'єр Гренгуар завмирав від насолоди. Та його захоплення було швидко порушене, бо якийсь жебрак видряпався по колонах помосту, підготованого для послів, на карниз, що облямовував нижню частину балюстради, й примостився там, намагаючись викликати зацікавленість і милосердя юрби. Гренгуара це вразило і розгнівало, та він наказав акторам грати далі. Актори виголосили похвальне слово чудо-рибі, з тисячами тонких натяків на молодого нареченого Маргарити Фландрської. Вистава знову перервалася, бо прибув кардинал Бурбонський. Глядачі розглядали кардинала Шарля та сорок вісім послів Максиміліана Австрійського, нареченого Маргарити Фландрської. Прислужник оголошував імена і звання новоприбулих, серед яких був лукавий Гійом Рім – радник і пенсіонарій міста Гента, який спільно з Людовіком XI плів інтриги. Поруч Гійома Ріма знаходився чоловік у простому одязі, якого звали Жак Коппеноль. Він був простий панчішник, але його побоювався кардинал й сам Людовік XI. Велике здивування у глядачів викликало те, що Жак Коппеноль поплескав жебрака на карнизі по лахміттю і почав з ним говорити, бо обидва упізнали один одного. Коли кардинал крикнув кинути жебрака в річку, Коппеноль сказав, що це його приятель.

Вистава не могла продовжуватися: кардиналу було байдуже до неї, згодом прибули нові учасники урочистої церемонії. На сцені з'явилася Венера, яка прибула вимагати дофіна для себе. Але з'явилася юна дівчина з маргариткою в руці (уособлення Маргарити Фландрської), яка прийшла змагатися з Венерою. Після тривалої суперечки Венера, Маргарита й інші персонажі вирішили передати справу на розгляд пречистої діви Марії. Та раптом панчішник, метр Коппеноль, оголосив, що пора обирати папу блазнів, бо вистава нудна.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Натовп одразу все організував, і бажуючі почали показувати гримаси. З кожною пикою дужчав регіт і радісне тупотіння ніг. Дуже швидко папою блазнів обрали Квазімодо – дзвонаря із Собору Паризької Богоматері. Йому навіть не довелося робити гримасу, бо його обличчя від природи було потворним. Він мав чотиригранного носа, підковоподібний рот, маленьке, майже прикрите рудою щетинистою бровою, ліве око. Праве око зовсім зникало під величезною бородавкою, зуби були криві, повиломлювані, підборіддя було роздвоєне. Його величезна голова була вкрита рудою щетиною; між плечима – здоровенний горб, а другий, такий же, був на грудях; ноги були дуже вигнуті. До того ж він був глухий. Квазімодо отримав картонну тіару та блазенську мантию папи. Його посадили на носі і понесли вулицями й перехрестями Парижа.

Засмучений Гренгуар зрадів, коли кортеж папи блазнів покинув зал, але за папою блазнів вийшли майже всі глядачі, а ті, що залишилися, кинулися до вікон, коли почули, що на майдані з'явилася Есмеральда. Тож Гренгуар рушив з Палацу правосуддя до якоїсь безлюдної вулички, щоб поміркувати. Він не мав де переночувати, бо за сьогоднішню виставу йому не заплатили, а саме цими грошима він хотів заплатити за помешкання, яке наймав. Згодом поет вирішив, що зухвало кинеться в

саме серце свята й піде на Гревський майдан. Там він міг зігрітися біля вогнища і хоч щось з'їсти з того, що виставили для частування паризького люду.

На майдані поет побачив, як між вогнищем і натовпом танцює молода дівчина-циганка. Вона була невисока, смуглява, легко ступала у гарних черевичках. Усі погляди були прикуті до неї. Вона танцювала під рокіт баскійського тамбурина, який тримала в руках. Дівчина, здавалося, була неземною істотою. Із захопленням за нею спостерігав чоловік років тридцяти п'яти. Він мав суворе, замкнуте й похмуре обличчя, був уже лисий, тільки на скронях у нього лишилося кілька пасом сивіючого волосся. Чоловік не зводив очей з шістнадцятирічної циганки. Коли дівчина перестала танцювати, її біла кізка на кличку Джалі почала розважати натовп. Тваринка вміла показувати, як поводяться відомі люди міста. Наприклад, Джалі продемонструвала, як виголошує промову королівський прокурор духовного суду метр Жак Шармолу. Натовп сміявся і аплодував, але лисий чоловік сказав, що це святотатство і блюзнірство. Після виступу циганка почала збирати в тамбурина пожертви глядачів. Раптом затворниця з Роландової башти крикнула: "Ти заберешся звідси, циганська сарано?". Це налякало циганку. Дуже скоро увагу глядачів відвернула процесія папи блазнів, яка, оббігши багато вулиць і перехресть, прийшла на Гревський майдан. На ношах несли Квазімодо, який мав вираз гордовитої і блаженної радості. Несподівано до горбаня кинувся той самий лисий чоловік, який дивився на циганку. На ньому було вбрання духовної особи. Гренгуар впізнав, що це його учитель герметики, дом Клод Фролло, архідиякон. Священник зірвав з горбаня тіару, зламав його патерицю, розірвав мішурну мантию. Між ними почався дивний діалог мовою знаків і жестів, архідиякон грубо струсонув Квазімодо за могутнє плече, потім вони пішли геть.

Після цього Гренгуар попрямував навмання за циганкою. На вулицях ставало темно. На одному з поворотів на дівчину напало двоє чоловіків. Гренгуар впізнав Квазімодо і Клода Фролло. Квазімодо вдарив Гренгуара, поет впав. Раптом з'явився ротмістр королівських стрільців, озброєний з ніг до голови, з шаблею наголо. Він вирвав із рук Квазімодо циганку й посадив поперек свого сідла. Горбань не наважився нападати, бо з'явилися інші озброєні стрільці. Квазімодо схопили і зв'язали, а його спільник зник. Циганка з захопленням дивилася на ротмістра. Вона запитала його ім'я. "Ротмістр Феб де Шатопер до ваших послуг, моя красуне!" – відповів офіцер. Вона подякувала, зісковзнула з коня й зникла. Це трохи засмутило офіцера, бо дівчина сподобалася йому.

Гренгуар, оглушений падінням, блукав містом. Він зайшов на якусь вуличку, де чвалали невиразні, безформні постаті, каліки, кульгаві, сліпці. Вони почали просити милостині. Раптом сліпий, паралітик та безногий кинулися за Гренгуаром. Поет прибіг на величезний майдан. Раптом його переслідувачі стали зовсім здоровими і кинулися на нього. Гренгуара зловили і повідомили, що він у Дворі чудес – городищі злодіїв. Поета повели до їхнього короля, що саме був у шинку. Цим королем виявився не хто інший, як жебрак, який сьогодні привернув увагу глядачів під час вистави. Звали його Клопен Труйльфу. Він був убраний у те саме лахміття, але виразка на його руці вже не

було.

Король повідомив Гренгуара, що той має виправдатися і пояснити, чому ввійшов до королівства Арго. Поет мусив якось викрутитися, тому збрехав, що теж хоче стати волоцюгою. Гренгуара змусили пройти випробування: обшукати опудало так, щоб на ньому не задзвенів жоден бубонець. У нього нічого не вийшло, тож король наказав повісити поета. Та їхнім звичаєм не можна було повісити людину, не спитавши, чи не знайдеться жінки, яка захоче його собі взяти. Три жінки з юрби оглянули Гренгуара, але не зважилися взяти його. Та раптом з'явилася Есмеральда – молода циганка, яка танцювала на Гревському майдані і яку хотіли викрасти горбань і архідиякон. Дізнавшись, що Гренгуара повісять, вона сказала, що бере його собі. Князь Циганії приніс глиняний кухоль. За звичаєм поет розбив його, і князь оголосив Гренгуара і Есмеральду чоловіком і дружиною на чотири роки.

Опинившись наодинці з циганкою, Гренгуар розчарувався, бо про першу шлюбну ніч не могло й бути мови. Як тільки він її обійняв, вона вислизнула з його рук і витягла кинджал. Дівчина пояснила, що просто хотіла врятувати його життя. Вони уклали перемир'я, і Есмеральда розповіла дещо про себе. Циганка не знала своїх батьків, до Франції приїхала зовсім маленькою, а до Парижа – торік. Дівчина носила на шії невеличку овальну ладанку, яка була обтягнута зеленим шовком і в центрі мала велике зелене скельце, схоже на смарагд. Це був її амулет, який мав допомогти віднайти батьків, але він допоможе лише тоді, коли вона зберігатиме невинність. Потім Гренгуар розповів про себе: його батьки загинули, коли йому було шість років, до шістнадцяти років він був бездомним. Потім встиг побувати солдатом, ченцем, згодом став поетом. Одного дня П'єр зустрів дом Клода Фролло, преподобного архідиякона Собору Паризької Богоматері, який зробив його освіченою людиною. Того вечора Есмеральда натякнула, що закохана, і спитала Гренгуара, що означає слово "Феб". Поет відповів, що це латинське слово, яке означає "сонце".

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Собор Паризької богоматері – велична й чудова будівля. Усі частини і деталі Собору є гармонійними і складають прекрасне ціле. Та цілісність Собору порушують час, політичні та релігійні заколоти, а також моди, чимраз химерніші та безглуздіші. Коли довго підніматись сходами дзвіниці Собору, можна вийти на одну з двох високих площадок. Звідси поставала перед очима чарівна картина. Париж п'ятнадцятого століття був велетенським містом. Як відомо, він виник на стародавньому острові Сіте, що має форму колиски. Багато століть Париж існував як острів, а потім перекинувся через річку Сену. У п'ятнадцятому столітті Париж ще був поділений на три частини: Сіте, Університет і Місто. Сіте, розташоване на острові, найстародавніше, найменше розмірами, було матір'ю двох інших міст. Університет займав лівий берег Сени від башти Турнель до Нельської башти. Місто – найбільша з трьох частин Парижа – займало правий берег. Його набережна йшла вздовж Сени. У Сіте переважали церкви,

у Місті - палаци, в Університеті - учбові заклади. У Сіте був Собор Паризької Богоматері, у Місті - Лувр і Ратуша, в Університеті - Сорбонна. Місто мало Центральний ринок, Сіте - Божий притулок, Університет - Студентський лужок.

За шістнадцять років до описуваної нами події, одного ранку на дерев'яний настил на лівому боці паперті Собору поклали підкидька. Хлопчик, якому було приблизно чотири роки, був потворним, мав лише одне око, а на голові - копицю рудого волосся. Деякі перехожі вважали, що його слід спалити чи втопити. Молодий священник Клод Фролло підійшов до дитини, поглянув і сказав, що усиновляє її.

Батьки ще змалку визначили для Клода Фролло духовну кар'єру. Батько віддав його ще зовсім маленьким до коледжу Торші в університетській частині міста. Клод був сумовита, спокійна, серйозна дитина, яка вчилася із запалом і швидко засвоювала знання. Які тільки науки він не вивчав: теологія, церковні положення, медицина, вільні мистецтва. Він здобув усі вчені ступені ліценціата, магістра та доктора. Він опанував латину, грецьку і єврейську мови. У вісімнадцять років він закінчив усі чотири факультети. Юнакові здавалося, що життя має тільки одну мету - знання. У 1466 році від чуми померли батьки Клода, на його руках лишився молодший брат Жеан. Клод Фролло почав піклуватися про нього і вирішив цілком присвятити себе майбутньому хлопчика. У двадцять років Клод став священником, швидко здобув пошану й захоплення всього монастиря. Та слава ученого між народом зробила йому, як частенько тоді бувало, репутацію чорнокнижника.

Коли Клод забрав потворну підкинуту дитину, він зробив це з любові до брата. Священник у душі дав собі обітницю виховати цю дитину з тим, щоб цей акт милосердя був зарахований Жеанові в усіх його майбутніх прогрішеннях. Він охрестив свого приймака і назвав його "Квазімодо".

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

У 1482 році Квазімодо був уже дорослим. Кілька років тому він став дзвонарем Собору з ласки свого названого батька Клода Фролло, який на той час уже був архідияконом. Був якийсь невловимий тісний зв'язок між дзвонарем і Собором. Квазімодо перебував у ньому день і ніч, кінець кінцем став його складовою частиною. Клодові Фролло вдалося навчити його говорити. Та в чотирнадцять років від дзвонів у Квазімодо лопнули барабанні перетинки: він оглух. Понад усе у своєму рідному Соборі він любив дзвони, яких було п'ятнадцять, але його фавориткою був дзвін на ім'я "Марія". Більше, ніж Собор, Квазімодо любив Клода Фролло, бо той дав йому притулок, усиновив, вигодував, виховав. Архідиякон навчив його говорити, читати, писати, а коли дзвонар оглух, між ними встановилася таємнича мова знаків.

У 1482 році Квазімодо було близько двадцяти років, Клодові Фролло - близько тридцяти шести. Клод не залишив ні своєї науки, ні виховання молодшого брата. Малий Жеан Фролло не розвинувся в тому напрямку, що визначив для нього Клод. Молодший брат випускав буйні та пишні паростки тільки в напрямі ледарства, неуктства й гульні. А

Клод Фролло тим часом захопився пошуком філософського каменя. Архідиякон аж ніяк не користувався доброю славою. Народ вважав Квазімодо дияволом, а Клода Фролло чаклуном. Архідиякон завжди уникав жінок, а недавно люди стали помічати, що в нього посилилась огида до циганок і вуличних танцівниць. Слава про розум архідиякона дійшла навіть до короля, і той завітав до Клода, щоб попросити посвятити і його в таємниці алхімії. Люди казали, що архідиякон мав часті розмови з Людовіком XI, коли їх величність прибували до Парижа.

Ранком 7 січня 1482 року відбувся суд над Квазімодо. Метр Флоріан Барбедьєн, аудитор Шатле, почав засідання ще до приходу пана прево. На суді було багато людей, навіть школяр Жеан Фролло. Учорашній папа блазнів, Квазімодо, був скручений, зв'язаний, у путах і кайданах. Метр Флоріан прочитав сторінки позову до Квазімодо, а потім почав допит. Спершу він спитав ім'я підсудного. Але тут виник казус: глухий метр Флоріан мав допитувати глухого Квазімодо. Тож горбань пильно дивився на суддю й не відповідав. Глухий суддя, якого ніхто не попередив про глухоту підсудного, подумав, що той відповів, і запитав про його вік. Квазімодо не відповів і на це запитання. Суддя давав інші питання, Квазімодо мовчав. Коли суддя запитав протоколіста, чи записали всі попередні відповіді обвинуваченого, вибухнув регіт. Метр Флоріан, не менш здивований, ніж Квазімодо, обурився і сказав, що підсудний заслуговує шибениці. Нарешті на суд прибув сам пан прево Робер д'Естутвіль. Той жестом закликав Квазімодо до уваги і спитав, за що його судять. Квазімодо подумав, що прево питає, як його ім'я, і відповів. В залі знову вибухнув регіт. Робер подумав, що з нього глузують, і закричав з люті. Квазімодо продовжував "відповідати": про своє звання, вік. Кінець кінцем суд закінчився тим, що дзвонареві встановили таке покарання: відшмагати, покрутити годину на колесі і стягнути штраф.

На Гревському майдані знаходилася відома Роландова башта, у якій сиділи жінки, що знаходилися у великому горі чи великому каятті. Кожна з жінок заживо ховала себе, бо була замурована у маленькій кімнатці, де було лише віконечко, у яке перехожі ставили їжу і воду. У Парижі була досить велика кількість таких комірчин, і духовенство дбало про те, щоб вони не лишалися порожніми. У той час, коли все це відбувалось, у келії сиділа затворниця, яку називала Гудула. Найбільше ця жінка ненавиділа циганку Есмеральду. І ось чому. Насправді, затворницю звали Пакетта Шантфлері. Вісімнадцять років тому вона була гарненька вісімнадцятирічна дівчина. Її батько помер, коли Пакетта була ще зовсім дитиною; у неї лишилася мати, яка навчила Пакетту гаптувати золотом і бісером. Дівчинка виросла дуже красивою, але залишилась бідною. Вони з матір'ю жили вдвох у Реймсі. Пакетта почала гуляти з різними чоловіками, і це її занапостило. Шістнадцять років тому Пакетта народила дівчинку і дуже зраділа, бо мріяла мати дитину. Матір Пакетти на той час уже померла. Пакетті більше нікого було любити, та і її ніхто не любив, бо вона стала жалюгідним створінням. Пакетта дуже любила дочку, для неї вона пошила й вигаптувала дуже гарні малюсінькі рожеві черевички. Агнеса, так звали немовля, була дуже красивою, мала чорне волоссячко, яке кучерявилось. Одного дня до Реймса

приїхали цигани, які дивилися людям на руку й провіщали неймовірні дива. Бідолашну Шантфлері теж охопила цікавість. Вона хотіла знати, ким стане її маленька Агнеса. І ось вона понесла її до циган, а ті почали захоплюватися дитиною. Вони особливо вихваляли її гарненькі ніжки й чарівні черевички. Тоді дитина ще не мала й року. За словами циган, Агнеса мала стати втіленням краси й доброчесності, більше того – королевою. Другого дня Пакетта скористалася з хвилинки, коли дитина спала, і побігла розповісти сусідці про майбутнє дочки. Поки жінки не було вдома, цигани вкрали Агнесу, а замість неї поклали на ліжко хлопчика-потвору з один оком. Пакетта мало не позбавилася розуму. Вона побігла до табору, але циган уже не було. Було знайдено лиш рештки великого вогнища, кілька стрічок, що належали Агнесі, краплі крові. Не було сумніву в тому, що цигани влаштували шабаш і зжерли дитину. Шантфлері посивіла і кудись зникла, забравши з собою один малесенький черевичок, який залишився від дочки. Циганську дитину відіслали в Париж і поклали на дерев'яному настилі в Соборі Богоматері, як підкидька. Тепер Пакетта була затворницею Роландової башти. Її ще називали "лахмітницею", Гудулою.

У день, коли на Гревському майдані карали Квазімодо біля ганебного стовпа, зібралася велика юрба. Його поставили навколішки на круглу дошку, здерли куртку й сорочку, обплутали зв'язкою ремінців і пряжок, кат посипав свої удари. Після тортур горбань мав перетерпіти годину біля ганебного стовпа. Люди кидали в нього камінням, ображали словами. Квазімодо терпів, а згодом він побачив Клода Фролло. Але архідиякон, впізнавши свого вихованця, швидко покинув майдан. Знеможений, осміяний і закиданий камінням, Квазімодо закричав: "Пити!". Цей вигук відчаю не викликав ніякого співчуття. Та раптом з натовпу вийшла циганка, яку він намагався вкрасти минулої ночі. Есмеральда наблизилася до засудженого і дала йому пити зі своєї фляги. Тоді на його оці заблищала велика сльоза. Юрба заплескала в долоні, вигукуючи: "Слава! Слава!". Саме в цю хвилину з віконця своєї нори затворниця побачила біля ганебного стовпа циганку і крикнула їй своє зловісне: "Будь ти прокляте, циганське поріддя! Прокляте! Прокляте!" Есмеральда налякалася цієї жінки і пішла.

Минуло кілька тижнів, настали перші дні березня. У шановної вдови Алоїзи де Гонделор'є, яка мала будинок на майдані Собору, зібралися знатні і багаті дівчата, які бажали стати учасницями почту їх милості Маргарити, нареченої дофіна. У компанії вдови, її дочки Фльорделіс і дівчат перебував Феб де Шатопер. Молодий кавалер був убраний у блискучий мундир начальника королівських стрільців. Феб був заручений з Фльорделіс, хоч не був закоханий у дівчину. Фльорделіс знала з розповідей Феба про циганку, про яку він розповідав, ніби два місяці тому врятував її під час нічного обходу від цілої дюжини волоцюг. Тож коли одна з дівчат побачила з балкону циганку-танцюристку на майдані, Фльорделіс попросила Феба, оскільки той знає циганку, подати їй знак піднятися до них. Ротмістр гукнув з балкона Есмеральду, і дівчина зайшла до кімнати. Вона почервоніла, збентежилася, бо Феб їй подобався. Дівчата, побачивши, що циганка справді красива, почали насміхатися з неї. Феб став на її захист. Він спитав, чи вона пам'ятає його. Есмеральда, усміхаючись і підводячи на

нього сповнені безмежної ніжності очі, відповіла: "О так!". З Есмеральдою була і Джалі. Фльорделіс помітила вигаптувану шкіряну торбинку, що висіла на шиї кізки, і спитала, що це таке. Есмеральда відповіла, що це її таємниця. Та одна з дівчат зняла торбинку з шиї кізки і висипала її вміст. То буди дерев'яні букви, з яких кізка миттю склала слово "Феб". Фльорделіс побачила це, здогадалася про таємницю циганки і вибухнула риданням. Вона зомліла, а її мати вигнала Есмеральду.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Клод Фролло спостерігав за танцем Есмеральди того дня і помітив біля неї якогось чоловіка. Архідиякон віднайшов його в натовпі. Ним виявився П'єр Гренгуар, який тепер показував людям фокуси і з цього жив. Оскільки архідиякон колись був вчителем Гренгуара, то почав його розпитувати про циганку, а поет радо розповів про свої пригоди. Коли Гренгуар сказав, що циганка – його дружина, похмурий погляд священика спалахнув. П'єр пояснив, що не торкається дівчини, а їхній шлюб – це якісь забобони. Клод спитав, чи циганки ще не торкався жоден мужчина, і Гренгуар підтвердив це. Архідиякон засипав Гренгуара запитаннями, а поет уже зовсім забув, що в ту ніч на циганку напав Квазімодо разом з Клодом Фролло. Розповівши багато про Есмеральду, Гренгуар раптом запитав, навіщо архідиякону вся ця інформація. Клод Фролло відповів, що переживає, щоб душа П'єра не занепастилася.

Якось школяр Жеан прийшов до брата просити грошей. Той саме був у своїй келії на башті. Жеан просунув голову в напівпрочинені двері і побачив, як брат начертав на стіні великими літерами слово: АНАГКН. Жеан вирішив, що його брат з'їхав з розуму, бо не знав, що усі думки архідиякона зайняла циганка. Жеан вдав, що щойно прийшов, і почав просити грошей. Клод змушений був дати свій гаманець братові, бо хтось наближався до келії, і Жеан мусив сховатися під камін. До келії увійшов королівський прокурор духовного суду Жак Шармолю. Разом з Клодом Фролло вони працювали на процесах над чаклунами. Жак Шармолю запитав, коли Клод бажає, щоб циганку заарештували, але священник вирішив поки почекати. Коли Клод зі своїм гостем вийшли з келії, Жеан виліз зі схованки і пішов пропивати гроші. Біля Собору школяр зустрів ротмістра Феба де Шатопера, і вони вирішили гуляти разом. Клод Фролло, що був недалеко, підслухав, як Феб розповів Жеану, що сьогодні ввечері зустрінеється з Есмеральдою.

Цілий вечір Клод Фролло стежив за шинком, де гуляв його брат і Феб. Коли друзі розійшлися, Клод Фролло став переслідувати Феба. Архідиякон був вдягнений у плащ, яким він до очей закривав обличчя. П'яний Феб не боявся переслідувача, він думав, де дістати гроші, щоб зняти кімнату у Фалурдель – звідниці з мосту Сен-Мішель. Переслідувач запропонував Фебу гроші, але попросив довести, що Феб справді зустрінеється з Есмеральдою. Клод хотів, щоб його сховали в якому-небудь закутку, звідки б він міг побачити, чи справді це та сама жінка. Феб погодився, йому було байдуже, що за його любовними пригодами спостерігатиме цей незнайомець.

У звідниці Фалурдель Феб сховав Клода у темну комірчину, а сам пішов по Есмеральду. Невдовзі вони з'явилися. Збентежена і закохана дівчина готова була віддатися ротмістру, а той клявся, що кохає її. В цей час Клод витягав кинджал у своїй схованці. Коли Есмеральда обійняла Феба і вони почали цілуватися, Клод вийшов зі схованки і вдарив ротмістра кинджалом. Есмеральда знепритомніла, але встигла відчутти на устах пекучий поцілунок архідиякона. Потім він втік через вікно. Коли вона опритомніла, то була оточена стрільцями нічної сторожі, закривавленого ротмістра виносили, а її називали чаклункою, яка заколола Феба де Шатопера.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Гренгуар і весь Двір чудес уже місяць не знали, що сталося з Есмеральдою. Та якось поет потрапив до Палацу правосуддя, де саме відбувався суд над циганкою. Її справу розглядали навіть єпископ і духовний суд, був тут і Жак Шармолу, королівський прокурор духовного суду. Есмеральда була бліда, часто питала, чи живий Феб. Судді допитували навіть її кізку Джалі. Жак Шармолу взяв тамбурин і примусив кізку проробити ряд різних дивовижних фокусів, які глядачі тепер сприйняли за чаклунство, хоч на майдані колись аплодували їй. Коли Джалі ніжною склала ім'я "Феб", чаклунство, жертвою якого був ротмістр, здавалося незаперечно доведеним. Згодом почався допит Есмеральди, її піддали тортурам, тож вона зізналася у всьому тому, чого не робила. Та це і так не допомогло б уникнути смертного вироку. Її мали стратити у день, який забажає король, а перед стратою вона матиме привселюдну покуту біля головного portalу Собору Паризької Богоматері.

Перед стратою циганка перебувала в одному зі склепів під Палацом правосуддя. Якось до неї прийшов Клод Фролло. Він зізнався, що кохає її, що був на суді і сподівався, що судовий процес визволить його від її чарів. Чоловік признався, що це він подбав, щоб їй заборонили танцювати на паперті Собору, якось намагався викрасти її вночі, доніс на неї в духовний суд. А потім він дізнався про Феба, був присутній на її процесі, сидів на лаві суддів, був у кімнаті тортур, ховаючись під сутаною. Есмеральда не прийняла його зізнань, усі її думки і слова були про Феба. Отримавши від дівчини відмову, розлючений архідиякон сказав, що Феб помер.

Одного травневого ранку до затворниці Роландової башти долинув шум коліс, тупіт коней і брязкіт заліза. Жінка не знала, що має відбутися. Побачивши архідиякона, вона зізналася йому, що ненавидить циган, особливо молоду Есмеральду, якій стільки ж років, скільки б було її донечці, яку зжерли цигани. Священик сказав, що жінка може радіти, адже саме цю молоду циганку сьогодні будуть вішати.

Тим часом Феб, який насправді не помер, помирився зі своєю нареченою Фльорделіс. Після поранення він покинув Париж і не переймався, хто насправді завдав йому удару. Він вбачав у всій цій історії більше чаклунства, ніж кохання. Отож одного чудового ранку Феб з Фльорделіс помирилися і вийшли на балкон. На майдані перед Собором вони побачили натовп, бо був день страти циганки. Фльорделіс змусила Феба

лишитися на балконі і дивитися.

На майдан привезли Есмеральду, примусили зійти з воза і пройти до кінця сходів порталу Собору. У храмі залунав спів, з'явилася процесія священників та дияконів, урочисто виспівуючи псалми. На чолі процесії був Клод Фролло. Есмеральді дали у руки свічку, протоколіст зачитав фатальний зміст прилюдного покаяння. Клод наблизився до неї і прошепотів, що ще може врятувати її. Вона запитала про Феба, і священник збрехав, що ротмістр помер, хоч бачив, що той стоїть на балконі будинку Гонделор'є.

Після покаяння циганку знову зв'язали, саме тоді вона побачила на одному з балконів Феба. Циганка непритомна впала на брук. За всім цим спостерігав Квазімодо. У перші хвилини, непомітно для всіх, він міцно прив'язав до однієї з колон галереї товсту вузлувату мотузку, кінець якої звисав униз на паперть. Тепер він перескочив через балюстраду галереї, обхопив мотузку і скотився по фасаду Собору. Квазімодо підбіг до катів і звалив їх на землю ударами кулаків, потім схопив рукою циганку, одним стрибком досяг церкви і заревів: "Притулок!". Почулися оплески десятих тисяч людей. Шармолу, кати і весь ескорт остовпіли на місці. Справді, в стінах Собору засуджена була недоторканою. Собор був надійним притулком, звідти її не могли забрати.

Тим часом Клод Фролло вважав, що циганка мертва, бо одразу після її привселюдного покаяння кинувся до Університетського кварталу, а звідти вийшов за місто. Чоловік роздумував про своє кохання, йому здавалося, що він майже збожеволів. Вночі він повернувся в Собор і побачив привид циганки. Це його дуже налякало, бо він не знав, що вона жива і перебуває тут.

Квазімодо приносив Есмеральді їжу, спостерігав за її сном, хоч ніколи не заходив у її келію, намагався показати, що крім зовнішньої, є і внутрішня краса. Есмеральда поволі почала звикати до свого рятівника. Він пояснив, що є глухим і усвідомлює свою потворність. Дні змінювалися днями. Спокій поступово повертався в душу Есмеральди. Вона раділа, що Феб живий, бо досі кохала його. Квазімодо ж залишався її єдиним зв'язком із зовнішнім світом.

Одного ранку Есмеральда побачила з Собору Феба, вона кликала його, але ротмістр не чув її слів. Тоді Квазімодо, переборюючи свої страждання, сказав циганці, що може піти по нього. Горбань цілий день чекав на Феба під будинком Гонделор'є, а ввечері ротмістр, дізнавшись, хто його кличе, ударив Квазімодо чоботом у груди і поїхав. Дзвонар повернувся до Собору і сказав Есмеральді, що не зміг знайти Феба. Це засмутило її, вона дорікнула, що треба було чекати всю ніч. З цього дня Квазімодо уникав її.

Дізнавшись, що Есмеральда жива, Клод Фролло спостерігав за нею зі свого монастирського вікна. Крім того, він помічав увагу, яку виявляв до неї Квазімодо. У його серце вкралися ревності. Його ночі були жахливими, знову спалахнула плотська пристрасть. В одну з ночей він пішов до циганки, накинувся на неї, але Квазімодо прибіг вчасно і врятував дівчину.

Коли Гренгуар дізнався, що Есмеральда знайшла притулок у Соборі Паризької Богоматері, він заспокоївся і навіть не думав про те, щоб її відвідати. Він сумував лише за Джалі, яка теж була разом з циганкою. Якось Гренгуара зустрів Клод Фролло і сказав, що треба рятувати Есмеральду, бо за три дні правосуддя забере її з Собору і її повісять на Гревському майдані, бо є нова ухвала судової палати. Гренгуар не дуже хотів ризикувати власним життям, тому придумав, що циганське плем'я може повстати і викрасти циганку.

Волоцюги зібралися одного вечора у шинку, де готувалися до повстання. Сформувалося три групи волоцюг: перша на чолі з циганським та богемським князем, друга – з володарем алтинів Клопом Труйльфу і третя – з Жеаном Фролло, який встиг стати волоцюгою. Був між повстанцями і П'єр Гренгуар. Клоп закликав усіх швидше збиратися, бо за годину вони мали грабувати Собор. Волоцюги раділи, бо бажання наживи було більшим за бажання звільнити Есмеральду. Опівночі усі повалили до Собору.

Квазімодо цієї ночі пильно стежив, бо кілька днів тому він помітив, що навколо Собору, не зводячи очей з притулку молодої дівчини, безперестанку сновигають якісь лиховісні фігури, і йому спало на думку, що проти бідолашної втікачки, можливо, є змова. Він гадав, що народ її ненавидить, що незабаром щось має статись. Отож він одразу помітив стовпище обідраних чоловіків і жінок. На жаль, Квазімодо не міг почути, як Клоп Труйльфу говорив під Собором, що завтра Есмеральду повинні повісити, тому вони прийшли звільнити її. Дзвонар завзято захищав Собор і перешкоджав волоцюгам зайти всередину. Квазімодо скинув на повстанців величезну колоду, сипав на їхні голови каміння і лив розтоплений свинець. Жеан Фролло примудрився дістати довгу драбину і вирішив добратися до галереї королів Франції, звідки можна б було дістатися всередину Собору. Діставшись туди, Жеан опинився в скрутному становищі, бо Квазімодо накинувся на школяра. Дзвонар озтрощив йому череп і поламав кінцівки, а потім скинув вниз.

Про повстання волоцюг дізнався король Людовік XI, що саме перебував у Бастилії. Паризький прево і начальник нічної сторожі повідомили, що народ бунтує проти короля, бо королівський суд засудив на смерть якусь чаклунку, а народ хоче силою взяти її з Собору. До Собору негайно були відправлені загони королівських стрільців.

Тим часом Гренгуар зустрів архідиякона, і обидва поспішили до Собору. Поет знав від волоцюг пароль, тому вони могли дійти до церкви крізь натовп. Священник мав ключі від башт. Вийти з циганкою вони могли через потайні дверцята біля монастиря, а звідти – до річки, де був приготований човен.

Волоцюги оборонялися запекло. Сутичка була жахлива. Королівські кіннотники, серед яких вирізнявся відвагою Феб де Шатопер, не милували нікого. Клоп Труйльфу загинув, волоцюги здалися. Квазімодо дуже зрадів і побіг до келії Есмеральди, та

дівчини там уже не було, бо вона втекла з Гренгуаром.

Поет сказав дівчині, що їй хочуть повісити, тому вона мусить йти з ними. Вона не впізнала Клода Фролло, бо той закутався у чорне. Есмеральда опинилася з ними біля річки, потім вони сіли в човен. Гренгуар був щасливий, бо Джалі вони теж врятували. Поет багато базікав і раптом сказав, що бачив смерть одного хлопчиська від рук Квазімодо. Клод Фролло з опису поета зрозумів, що це Жеан. Архідиякон припинив веслувати, руки його повисли, немов зламані, голова впала на груди, і Есмеральда почула судорожне зітхання. Вона затремтіла, бо впізнала зітхання – це був Клод Фролло. Діставшись берега, Гренгуар непомітно зник з кізкою, а Клод схопив Есмеральду за руку і потягнув до Гревського майдану. Дівчина не мала сил опиратися. Вони опинилися біля шибениці. Клод Фролло сказав дівчині, що в неї ще є вибір: є ухвала вищої судової палати, яка знову засуджує її до шибениці. Але він може врятувати її, якщо вона захоче. Дівчина вибрала шибеницю. Він затулив обличчя руками і заривав. Це було вперше. Клода розізлило те, що вона байдуже дивилася на його сльози. Він був розлючений, бо його брат загинув через неї. Він накинувся на дівчину і сказав, що вона все одно буде його. Дівчина почала кусати архідиякона, говорити, що належить Фебові. "Так умри ж!" – вигукнув він, заскреготівши зубами. Він потягнув дівчину до башти, покликав Гудулу і наказав тримати за руку збіглу циганку, поки він піде по сторожу. Затворниця міцно схопила руку Есмеральди.

Есмеральда просила затворницю відпустити її, але жінка почала розповідати про свою Агнесу, про циган, які з'їли її. Ось уже п'ятнадцять років, як це сталося. Потім Гудула показала циганці черевичок своєї донечки. Раптом Есмеральда своєю вільною рукою розкрила невеличку ладанку, що висіла у неї на шиї. Циганка виїняла з ладанки черевичок, точнісінько такий, як і перший.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Затворниця зрозуміла, що Есмеральда – її дочка. Жінка обома руками розхитала ґрати свого лігва, розбила стару хрестоподібну поперечку, якою було заґратоване вікно, схопила доньку за стан і втягла до своєї нори. Мати з дочкою були щасливі, та раптом долинув брязкіт зброї і тупіт коней, що швидко наближалися. Циганку шукали тут, бо священник сказав, що вона біля башти. Затворниця заховала свою доньку у найдальшому кутку келії, а сама почала брехати, що циганка втекла. Раптом один із стрільців помітив, що ґрати на віконці поламані. Стару почали допитувати. Нарешті, один старий стрілець підтвердив, що Гудула ненавидить циганку. Втративши надію чогось домогтися від затворниці, військові уже забиралися геть, та раптом почувся голос Феба. Той говорив, що покінчив з вішанням волоцюг і повертається до свого загону.

Почувши голос Феба, циганка скочила зі своєї схованки і вигукнула: "Фебе! До мене, мій Фебе!" Але Феба вже не було. Він галопом завертав за ріг вулиці. Зате стрільці і кат почули її. Вони почали кайлами та ломачами пробивати вихід, щоб забрати

циганку. Нещасна мати почала благати, розповідати, що щойно знайшла доньку. Її слова вразили усіх, але вони мусили виконати наказ короля.

Мати обхопила доньку, і їх разом потягнули до шибениці. Коли кат накинув зашморг на шию дівчини, він швидко розімкнути руки матері, щоб звільнити циганку. Мати кинулася на ката, але солдати штовхнули її, вона впала на брук, а коли її підвели – була мертва.

Тим часом Квазімодо прийшов до висновку, що саме архідиякон відібрав у нього циганку. Горбань побачив на верхньому ярусі Собору архідиякона. Той став до дзвонаря спиною і дивився на Гревський майдан. Там кат готувався повісити Есмеральду. Кат відштовхнув драбину, над бруком загойдалося тіло нещасної дівчини з людиною, що скочила їй на плечі. Квазімодо побачив, як по тілу циганки пробігли страшні судороги. І в найстрашніший момент пролунав страшний регіт архідиякона. Квазімодо не чув цього реготу, але він побачив його. Дзвонар схопив Клода і кинув вниз. Деякий час архідиякон намагався врятуватися, бо ринва затримала його падіння. У цей час Квазімодо дивився на циганку і плакав. Архідиякон впав на брук з великої висоти і уже не ворухнувся. Квазімодо подивився на тіло циганки, потім – на архідиякона і промовив з риданням: "Ось усе, що я любив."

Приблизно через півтора або два роки після подій, що завершили цю історію, у склепі Монфокона, що знаходився під найбільшою шибеницею Франції, знайшли два скелети, з яких один стискав другий в обіймах. Один скелет був жіночий. На ньому збереглася невеличка шовкова порожня ладанка. Другий скелет, який міцно обнімав перший, був скелет чоловіка. Помітили, що спинний хребет його був скривлений, голова глибоко сиділа між лопаток і одна нога була коротша за другу. Однак його шийні хребці не були пошкоджені, і це свідчило про те, що він не був повішений. Отже, чоловік цей прийшов сюди сам і тут помер. Коли цей скелет хотіли відділити від того, який він обнімав, він розсипався на порошок.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу